

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
იურიდიული ფაკულტეტი

სამართლის ჟურნალი

№1, 2019

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

UDC (უაკ) 34(051.2)
ს-216

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., თსუ)

სარედაქციო კოლეგია:

ჭ ლევან ალექსიძე (პროფ., თსუ)
გიორგი დავითაშვილი (პროფ., თსუ)
ავთანდილ დემეტრაშვილი (პროფ., თსუ)
ბესარიონ ზოიძე (პროფ., თსუ)
თევდორე ნინიძე (პროფ., თსუ)
ნუგზარ სურგულაძე (პროფ., თსუ)
პაატა ტურავა (პროფ., თსუ)
ლადო ქანტურია (პროფ., თსუ)
ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)
ლელა ჯანაშვილი (ასოც. პროფ., თსუ)
გიორგი ხუბუა (პროფ., თსუ)
ლაშა ბრეგვაძე (თ. წერეთლის სახ. სახელმწიფოსა და
სამართლის ინსტიტუტის დირექტორი)
გუნთერ ტოიბნერი (პროფ., ფრანკფურტის უნივერსიტეტი)
ბერნდ შუნემანი (პროფ., მიუნხენის უნივერსიტეტი)
იან ლიდერი (პროფ., ფრაიბურგის უნივერსიტეტი)
ხესე ანტონიო სეოანე (პროფ., ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)
კარმენ გარსიმარტინი (პროფ., ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)
არტაკ მკრტიჩიანი (პროფ., ლა კორუნიის უნივერსიტეტი)

*გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით*

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
გამომცემლობა, 2020

ISSN 1987-7668

ირიბი ჩვენების მნიშვნელობა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის გათვალისწინებით

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი ითვალისწინებს გარანტიას, რომლის თანახმადაც, ვიდრე ბრალდებულს მსჯავრი დაედება, მის წინააღმდეგ არსებული ნებისმიერი მტკიცებულება სასამართლო განხილვისას წარმოდგენილი და გამოკვლეული უნდა იყოს მისი თანდასწრებით, შეჯიბრებითობის პრინციპის დაცვით. აგრეთვე, არც ის ჩაითვლება სამართლიანი სასამართლო უფლების მოთხოვნების შეუსაბამოდ, თუ სასამართლო განხილვისას წარმოდგენილი იქნება მონმის ჩვენება, რომელიც, მართალია, გარკვეული მიზეზით, საქმის არსებითი განხილვისას ვერ გამოცხადდა, თუმცა დაცვის მხარეს ჰქონდა შესაძლებლობა გამოძიების ეტაპზე ესარგებლა მასთან კონფრონტაციის უფლებით.¹ შესაძლებელია დაცვის მხარეს საერთოდ არ მიეცეს მონმესთან დაპირისპირების შესაძლებლობა, თუმცა ამგვარი შემთხვევა ავტომატურად არ განაპირობებს სამართლიანი სასამართლო უფლების მოთხოვნების დარღვევას, თუ მონმესთან კონფრონტაციის უფლების შეზღუდვით გამონვეული ნეგატიური ფაქტორები დაცვის მხარისთვის სათანადოდ იქნება დაბალანსებული. ვინაიდან, ირიბი ჩვენების დასაშვებობით, ბრალდებულს აწყდება იმგვარ სიძნელეებს, როგორსაც სისხლის სამართლის პროცესი არ მოიცავს, ირიბი ჩვენების მტკიცებულებად გამოყენებისათვის აუცილებელია სათანადო პროცესუალური გარანტიების არსებობა და რიგი წინაპირობების დაცვა.

სტატიაში, ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკასთან ერთად, ირიბი ჩვენების დასაშვებობის კუთხით გაანალიზებული იქნება ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიდგომა, რაც შესაძლებელს გახდის, განისაზღვროს ირიბი ჩვენების მნიშვნელობა სისხლის სამართლის პროცესის მიზნებისთვის და სიღრმისეულად იქნეს შესწავლილი საერთაშორისო სასამართლოს გამოცდილება ირიბი ჩვენების გამოყენების მხრივ.

საკვანძო სიტყვები: კონფრონტაციის უფლება, ირიბი ჩვენება, შეჯიბრებითობის პრინციპი, დამაბალანსებელი ფაქტორები.

1. შესავალი

მტკიცებულება მტკიცების აუცილებელი საფუძველია. საკითხის სისწორესა თუ სიმცდარეში ადამიანების დარწმუნება ემყარება მტკიცებულებებს, ვინაიდან საზოგადოებას არ სწამს აბსტრაქტული ან თეორიული არგუმენტების.²

მსგავსი პრინციპი მოქმედებს სასამართლო განხილვის დროსაც. უფრო მეტიც, მხარეები სასამართლოში მტკიცებულების საფუძველზე ადასტურებენ ან უარყოფენ ფაქტებს, სამართლებრივად აფასებენ მათ, ხოლო, თავის მხრივ, სასამართლო ადგენს, არსებობს თუ არა ფაქტი ან ქმედება, რის გამოც ხორციელდება სისხლის სამართლის პროცესი.³ ამრიგად, თამამად შესაძლებელია ითქვას, რომ სწორედ მტკიცებულება განსაზღვრავს სამართალწარმოების არსებობა/არარსებობას და ამ პროცესში მონმის ჩვენებას, კერძოდ, ირიბ ჩვენებას ხელშესახები ადგილი უჭირავს.

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

¹ Windisch v. Austria, 1993, ECHR, §26.

² Meritt Jones D., Simmons R., Learning Evidence From The Federal Rules to The Courtroom, American Casebook Series, 2009, 1.

³ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხ. 3(23).

თუმცა, ვინაიდან ირიბი ჩვენება წარმოებული მტკიცებულება⁴ და მისი სანდოობის მიმართ მაღალი სტანდარტი მოქმედებს, ამასთან, მისი დასაშვებობით დაცვის მხარეს მნიშვნელოვნად ეზღუდება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტით მინიჭებული კონფრონტაციის უფლება, მისი მტკიცებულებად გამოყენება სათანადო პროცესუალური გარანტიების დაცვით უნდა მოხდეს.⁵ შეიძლება ითქვას, ირიბი ჩვენების სანდოობის შემონიშნების სამართლებრივი მექანიზმებისა და მისი გამოყენებისათვის საჭირო სათანადო პროცესუალური გარანტიების არარსებობა გახდა საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების მიზეზი, რომლის თანახმადაც, პირის ბრალდებულად ცნობა და მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა ირიბი ჩვენების საფუძველზე არაკონსტიტუციურად იქნა ცნობილი. მიუხედავად აღნიშნულისა, საკონსტიტუციო სასამართლო არ გამოორიცხავს გამონაკლის შემთხვევებში ირიბი ჩვენების გამოყენების მართლზომიერებას.

ასეთი გამონაკლისის დაშვება, შესაძლოა, გამართლებული იყოს ობიექტური მიზეზებით, რომელთა გამოც შეუძლებელია იმ პირის დაკითხვა, რომლის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციასაც ეყრდნობა ირიბი ჩვენება და როდესაც ეს აუცილებელია მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე,⁵ კერძოდ, როდესაც მონმე ან დაზარალებული დაშინებულია ან არსებობს მათი, როგორც მონმეების, უსაფრთხოების უზრუნველყოფის აუცილებლობა. ბრალდებულის კანონსაწინააღმდეგო ქმედებამ – მონმის დაშინებამ – არ უნდა შეაფერხოს მართლმსაჯულების განხორციელება. სწორედ ამიტომ, გამონაკლის შემთხვევებში სასამართლო უფლებამოსილია, იმსჯელოს ირიბი ჩვენების დასაშვებობასა და გამოყენებაზე, თუმცა ეს პროცესი სათანადო პროცესუალური გარანტიების პირობებში უნდა განხორციელდეს.⁶

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილებამ მნიშვნელოვნად იმოქმედა საერთო სასამართლოების მიერ ირიბი ჩვენების გამოყენების პრაქტიკაზე, ვინაიდან ხშირად სასამართლოები ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით ძალაზე იმ შემთხვევაში მსჯელობენ, თუ მასში გადმოცემული ინფორმაცია საქმეში წარმოდგენილი პირდაპირი მტკიცებულებით დასტურდება. ეჭვგარეშეა, რომ ამგვარი მიდგომით გაიზარდა მტკიცებითი სტანდარტი, თუმცა მნიშვნელოვნად შემცირდა არაპირდაპირი მტკიცებულების მნიშვნელობა სისხლის სამართლის პროცესში.

ეროვნული სასამართლოების წინაშე მწვავედ დგას ირიბი ჩვენების მტკიცებულებითი ძალის შეფასების საკითხი. ამიტომაც სტატიაში მიმოხილული იურიდიული სამეცნიერო ლიტერატურის, საკანონმდებლო ბაზისა და როგორც ეროვნული, ისე უცხოური სასამართლო პრაქტიკის ანალიზის საფუძველზე განისაზღვრება ირიბი ჩვენების მნიშვნელობა და მისი მტკიცებულებითი ძალის საკითხი, გამოიკვეთება ის წინაპირობები და პროცესუალური გარანტიები, რომელიც დაცულ უნდა იქნეს ირიბი ჩვენების მტკიცებულებად გამოყენებისას, რათა არ დაირღვეს სამართლიანი სასამართლოს უფლება.

⁴ მალააკელიძე ლ., თუმანიშვილი გ., არაპირდაპირი (ირიბი) მტკიცებულების მნიშვნელობა ქართული და საერთაშორისო სისხლის სამართლის პროცესის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №1 (53), 2017, 32.

⁵ იქვე, 36.

⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილება, II- 36-37.

2. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების ანალიზი ირიბი ჩვენების გამოყენებასთან დაკავშირებით

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს განხილვის საგნად იქცა ირიბი ჩვენების, როგორც მტკიცებულების, დასაშვებობის მომწესრიგებელი ნორმების, კონსტიტუციურობის საკითხი.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილებით არაკონსტიტუციურად ცნო საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-13 მუხლის მეორე ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ითვალისწინებდა ირიბი ჩვენების საფუძველზე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შესაძლებლობას და 169-ე მუხლის პირველი ნაწილის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც ირიბი ჩვენების საფუძველზე პირის ბრალდებულად ცნობის შესაძლებლობას იძლეოდა.

საქართველოს კონსტიტუციის⁷ დადგენილება ბრალდებულის სახით პირის პასუხისმგებამი მიცემის შესახებ, საბრალდებო დასკვნა და გამამტყუნებელი განაჩენი უტყუარ მტკიცებულებებს უნდა ემყარებოდეს. ამრიგად, მოცემული დავის ფარგლებში საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა, წარმოშობდა თუ არა ირიბი ჩვენების გამოყენების შესაძლებლობა კონსტიტუციური უფლების დარღვევის რისკს და შეაფასა, შეიცავდა თუ არა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა პირის დასაცავად საკმარის გარანტიებს მართლმსაჯულების პროცესში.⁸

აღნიშნულთან დაკავშირებით სასამართლომ განმარტა, რომ იმგვარი ჩვენების დასაშვებად ცნობა, რომელიც სხვა პირის მიერ გაკეთებულ განცხადებას ან გავრცელებულ ინფორმაციას ემყარება, შეიცავს მრავალ რისკს. კერძოდ, რთულია, შეფასდეს ინფორმაციის სანდოობა, რადგან სასამართლო შეზღუდულია, შეამოწმოს ინფორმაციის გამავრცელებლის განწყობა, მისი დამოკიდებულება განვითარებული მოვლენების მიმართ, ამავდროულად, რთული განსაჭვრეტიანია, თუ რა ჩვენებას მისცემდა პირი სასამართლოში გამოცხადების შემთხვევაში. მართალია, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს მონმის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემისათვის სისხლის-სამართლებრივ პასუხისმგებლობას, თუმცა კონკრეტულ მოცემულობაში, ეს სამართლებრივი მექანიზმი, რომელიც მონმის ჩვენების სანდოობის შემოწმებას ემსახურება, უფუნქციოდ რჩება, რადგან ირიბი ჩვენების მიცემის არ ძალუძს დაადასტუროს სხვა პირის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის სანდოობა. მიუხედავად სასამართლოს ამგვარი შეფასებისა, მან ირიბი ჩვენების დასაშვებად ცნობა და მისი გამოყენება მკაფიოდ ფორმულირებული მარეგულირებელი ნორმებისა და სათანადო პროცესუალური გარანტიების პირობებში დასაშვებად მიიჩნია. ამასთან, ყოველი კონკრეტული შემთხვევის დროს სასამართლო ვალდებულია შეაფასოს ის გარემოებები, რომლებიც ირიბი ჩვენების წარდგენის გასამართლებლად იქნება დასახელებული სისხლისსამართლებრივ დევნაზე პასუხისმგებელი ორგანოს მიერ.⁹

სწორედ ირიბი ჩვენების სანდოობის შემოწმებისათვის საჭირო სამართლებრივი მექანიზმების არარსებობა გახდა საფუძველი სასამართლოს განმარტებისა, რომლის მიხედვითაც, სისხლის სამართლის საქმეზე ირიბი ჩვენების, როგორც მტკიცებულების, ავტომატურად დაშვება და მისი გამოყენება დაუშვებელია, განურჩევლად იმისა, თუ რა პირობებში, რა ფორმითა და საშუალებით

⁷ საქართველოს კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის 31-ე მუხლის მე-7 პუნქტი 23.03.2018

⁸ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილება, II-4.

⁹ იქვე, II-37.

გახდა ცნობილი ირიბი ჩვენების მიმცემისათვის აღნიშნული ინფორმაცია.¹⁰ მიუხედავად ამისა, საკონსტიტუციო სასამართლომ იმსჯელა გამონაკლის შემთხვევებში ირიბი ჩვენების გამოყენების მართლზომიერებასთან დაკავშირებით. ობიექტური მიზეზების არსებობისას და ასევე მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე, გამართლებულია ირიბი ჩვენების დასაშვებობა. კერძოდ, როდესაც მოწმე ან დაზარალებული დაშინებულია ან არსებობს მათი, როგორც მოწმეების, უსაფრთხოების უზრუნველყოფის აუცილებლობა. ბრალდებულის კანონსაწინააღმდეგო ქმედებამ – მოწმის დაშინებამ – არ უნდა შეაფერხოს მართლმსაჯულების განხორციელება. სწორედ ამიტომ, გამონაკლის შემთხვევებში სასამართლო უფლებამოსილია, იმსჯელოს ირიბი ჩვენების დასაშვებობასა და გამოყენებაზე, თუმცა ეს პროცესი სათანადო პროცესუალური გარანტიების პირობებში უნდა განხორციელდეს.¹¹

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ, მართალია, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლომ არაკონსტიტუციურად ცნო სადავო ნორმები, თუმცა მას უარი არ განუცხადებია ირიბი ჩვენების გამოყენებასთან დაკავშირებით, არამედ მიმოიხილა, თუ რა პირობების დაცვის შემთხვევაშია შესაძლებელი მისთვის მტკიცებულებითი ძალის მინიჭება.

2.1. საერთო სასამართლოების პრაქტიკა ირიბი ჩვენების გამოყენებასთან დაკავშირებით

ირიბი ჩვენების მნიშვნელობის სიღრმისეული შესწავლა გამორიცხებულია საერთო სასამართლოების მიერ დამკვიდრებული პრაქტიკის შეუსწავლელად. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ საერთო სასამართლოს მოსამართლეები თავიანთ გადაწყვეტილებებში ხშირად ითვალისწინებენ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვარს №1/1/548 მიღებულ გადაწყვეტილებაში განვითარებულ მსჯელობას ირიბ ჩვენებებთან დაკავშირებით. აღნიშნულის მაგალითად შეგვიძლია მოვიყვანოთ უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლის მიხედვითაც, გ.ხ-ს და გ.ლ-ს ბრალად ედებოდათ გამოძალვა, ესე იგი სხვისი ქონების გადაცემის მოთხოვნა ჯგუფურად, რასაც თან ერთვოდა დაზარალებულის მიმართ სახელის გამტეხი ცნობის გავრცელების მუქარა, რასაც შეიძლება არსებითად დაეზიანებინა დაზარალებულის უფლებები. მოცემულ საქმეში საკასაციო პალატა დაეთანხმა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას იმ ნაწილში, რომ ბრალდების მხარის მოწმეების ჩვენებები, რომლებიც დაზარალებულის მიერ მათთვის მიწოდებულ ინფორმაციას ემყარებოდა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 76-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, წარმოადგენდა ირიბ ჩვენებას, რაც არ იყო საკმარისი გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად.¹²

მსგავსი მიდგომა გამოიჩინა უზენაესმა სასამართლომ, როდესაც გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს მიერ განვითარებული მსჯელობა, რომლის თანახმადაც, ირიბი ჩვენება ვერ აკმაყოფილებს უტყუარობის კონსტიტუციურსამართლებრივ სტანდარტს და ასეთი ჩვენების საფუძველზე გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა დაუშვებელია. ვინაიდან საქმეში არსებული მტკიცებულებებით, მათ შორის, ირიბი ჩვენებებით, გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტით ვერ დასტურდებოდა

¹⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილება, II-29, 31, 34.

¹¹ იქვე, II-36-37.

¹² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 20 მარტის №541აპ-17 გადაწყვეტილება.

ბრალდებულის მიერ დანაშაულის ჩადენის ფაქტი, სასამართლომ საქმეზე გამამართლებელი განაჩენი გამოიტანა.¹³

მსგავსი შინაარსის გადაწყვეტილება მიიღო უზენაესმა სასამართლომ, როდესაც ერთ-ერთი მოწმის ჩვენება ირიბ ჩვენებად მიიჩნია და მის საფუძველზე გამოტანილი ქვედა ინსტანციის სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი გამამართლებელი განაჩენით შეცვალა.¹⁴

საქმის მასალების მიხედვით, გამამტყუნებელი განაჩენი მეტწილად ირიბ ჩვენებას ეფუძნებოდა, ხოლო დაცვის მხარეს არც გამოძიების ეტაპზე და არც საქმის არსებითი განხილვის დროს ჰქონია შესაძლებლობა, გამოეკითხა/დაეკითხა ირიბი ჩვენების მიმცემი. გარდა ამისა, ირიბი ჩვენების მიმცემი პირის განცხადება ეფუძნებოდა ბრალდებულის მიერ მისთვის განდობილ ინფორმაციას, ხოლო ამ უკანასკნელმა კი უარყო მისთვის მსგავსი ინფორმაციის მიწოდების ფაქტი. შესაბამისად, საკასაციო პალატამ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილებაზე დაყრდნობით განმარტა, რომ, ვინაიდან მოწმის ირიბი ჩვენება ვერ აკმაყოფილებდა უტყუარობის კონსტიტუციურსამართლებრივ სტანდარტს და, ამასთან, არც ერთი სხვა პირდაპირი მტკიცებულებით არ დასტურდებოდა ა.ბ-სთვის წაყენებული ბრალი, სასამართლოს მის მიმართ გამამართლებელი განაჩენი უნდა დაედგინა.¹⁵

დაახლოებით ანალოგიური შინაარსის მსჯელობა განავითარა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 2018 წლის 26 ივნისს.¹⁶ როგორც საქმის მასალებით ირკვევა, რამდენიმე მოწმის ირიბი ჩვენებები ეფუძნებოდა დაზარალებულის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას, ხოლო ბრალდებული წარმოადგენდა დაზარალებულის მეუღლეს. დაზარალებულმა კი ისარგებლა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით მისთვის მინიჭებული უფლებით და უარი განაცხადა ახლო ნათესავის – მეუღლის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე. ვინაიდან საქმის არსებით განხილვაზე მოწმეთა ირიბი ჩვენებები ვერ დასტურდებოდა სხვა ისეთი მტკიცებულებებით, რომლებიც არ წარმოადგენდა ირიბ ჩვენებას, სასამართლომ სსსკ-ის 76-ე მუხლის მე-3 ნაწილისა და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილების კათვალისწინებით განმარტა, რომ მხოლოდ მოწმეთა ირიბი ჩვენებები ვერ გახდებოდა პირის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის საფუძველი.¹⁷

აგრეთვე, ბრალდებულის მიერ გავრცელებულ ინფორმაციას ეფუძნებოდა მოწმეთა ირიბი ჩვენებები საქართველოს „ნითელ ნუსხაში“ შეტანილ ცხოველზე ნადირობის საქმეში.¹⁸ სასამართლოს განმარტებით, საქმეში წარმოდგენილი მტკიცებულებებით ვერ დასტურდებოდა გამოძიების ვერსია, რომ დათვი ბრალდებულმა მისივე კუთვნილი იარაღიდან გასროლით მოკლა, რადგან არ მოიპოვებოდა ფაქტის დამადასტურებელი პირდაპირი მტკიცებულება. კერძოდ, მოკვლის ფაქტს არ შესწრებია სხვა თვითმხილველი პირი, ხოლო მონადირეებმა გადმოსცეს არა უშუალოდ ნანახი, არამედ ბრალდებულის მიერ მათთვის მონაყოლი ამბავი, რომ მან დათვი ნაქონი იარაღით მოკლა, რაც შემდეგში ბრალდებულმა უარყო. ვინაიდან ბრალდებულის მიერ დათვის მოკვლის ფაქტი ვერ დასტურდებოდა პირდაპირი მტკიცებულებით, როგორც პირველი ინსტანციის, ისე სააპელაციო სასამართლომ საქმეში წარმოდგენილი ირიბი ჩვენებები და სხვა მტკიცებულებები გამამტყუნებე-

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 22 თებერვლის №502აპ-17 გადაწყვეტილება.

¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 30 ივნისის №14აპ-15 გადაწყვეტილება.

¹⁵ იქვე.

¹⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 26 ივნისის №73აპ-18 გადაწყვეტილება.

¹⁷ იქვე.

¹⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 27 აპრილის №646აპ-17 გადაწყვეტილება.

ლი განაჩენის გამოსატანად არასაკმარისად მიიჩნია და საქმეზე გამამართლებელი განაჩენი დაადგინა.

ყურადღებას იმსახურებს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 18 დეკემბრის №218აპ-14 გადაწყვეტილება, ვინაიდან იგი წარმოადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ 2015 წლის 22 იანვარს მიღებულ გადაწყვეტილებამდე არსებულ სასამართლო პრაქტიკის მაგალითს ირიბ ჩვენებასთან დაკავშირებით. ზემოთ დასახელებული გადაწყვეტილების თანახმად, კ.ქ-ს ბრალად ედებოდა ქურდობა, ე.ი სხვისი ნივთის ფარული დაუფლება მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ჩადენილი ბინაში უკანონო შეღწევით. სასამართლო განხილვისას კ.ქ-ს მიერ ბინიდან კომპიუტერის ფარული დაუფლების ფაქტი დასტურდებოდა მხოლოდ პოლიციელის ირიბი ჩვენებით, რომელმაც განმარტა, რომ მან დანაშაულებრივი ფაქტის შესახებ ოპერატიული ინფორმაციით შეიტყო.¹⁹ სასამართლო დაეყრდნო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 76-ე მუხლის მე-2 ნაწილის დანაწესს, რომლის მიხედვით, ირიბი ჩვენება დასაშვებია მტკიცებულებაა, თუ ირიბი ჩვენების მიმცემი პირი მიუთითებს ინფორმაციის წყაროს, რომლის იდენტიფიცირება და არსებობის შემოწმება შესაძლებელია. ვინაიდან ინფორმაცია წარმოადგენდა ოპერატიულ ინფორმაციას და შეუძლებელი იყო მისი გადამოწმება, სასამართლომ არ გაიზიარა ირიბი ჩვენება, როგორც მტკიცებულება.²⁰

დასკვნის სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ საერთო სასამართლოების მიდგომა ირიბი ჩვენების დასაშვებობასთან დაკავშირებით ერთიან ჩარჩოშია მოქცეული. ამაზე კი განსაკუთრებული ზეგავლენა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებამ იქონია. აღსანიშნავია, რომ სასამართლოები მსჯელობენ ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით ძალაზე და იზიარებენ ან არ იზიარებენ მას საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. თუმცა, როგორც ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკის კვლევამ ცხადყო, მოსამართლეები ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით ძალას იმისდა მიხედვით აფასებენ, მოიპოვება თუ არა საქმეში ირიბი ჩვენების დამადასტურებელი პირდაპირი მტკიცებულება. ამგვარი მიდგომის შედეგად, უდავოდ, გაიზარდა მტკიცებითი სტანდარტი, თუმცა სამართლებრივი თვალსაზრისით ისიც მისაღებად მიგვაჩნია, თუ სასამართლოები ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით ძალაზე იმ შემთხვევაშიც იმსჯელებდნენ, როდესაც ირიბი ჩვენებით გადმოცემული ინფორმაცია საქმეში არსებული არაპირდაპირი მტკიცებულებებით იქნებოდა დადასტურებული, ვინაიდან როგორც პირდაპირ, ისე არაპირდაპირ მტკიცებულებას თანაბარი იურიდიული ძალა გააჩნია და ერთნაირად უნდა აკმაყოფილებდეს სანდოობის კრიტერიუმს.²¹

მეტი სიცხადისთვის, წარმოვიდგინოთ შემთხვევა, როდესაც საქმეში არსებობს რამდენიმე არაპირდაპირი მტკიცებულება, შეიძლება თითოეული მათგანი დამოუკიდებლად გონივრულ ეჭვს მიღმა არ ადასტურებდეს ფაქტის არსებობა/არარსებობას, მაგრამ ერთობლიობაში ბუნებრივად და გონივრულად გვაძლევდეს ასეთი დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ არაპირდაპირი მტკიცებულებების ერთობლიობა იძლევა რამდენიმე გონივრული დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას, სასამართლო არ შეიძლება დაეყრდნოს ასეთ მტკიცებულებებს.²² მაშასადამე, თუ საქმეში წარმოდგენილი არაპირდაპირი მტკიცებულებები აკმაყოფილებს უტყუარობის სტანდარტს და აგრეთვე ადასტურებს ირიბ ჩვენებაში გადმოცემულ ინფორმაციას, სრულიად შესაძლებელია, ირიბ ჩვენებას მიენიჭოს მტკიცებულებითი ძალა და სხვა მტკიცებულებებთან ერ-

¹⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 18 დეკემბრის №218აპ-14 გადაწყვეტილება.

²⁰ იქვე, 4.1.1.2.

²¹ Heeter E.M., Chance of Rain: Rethinking Circumstantial Evidence Jury Instructions, Hastings Law Journal, February 2013, 533.

²² Judicial Council of California Advisory Committee on Criminal Jury Instructions, 2018, 52.

თობლიობაში გამოყენებულ იქნეს პირის მიმართ გონივრულ ეჭვს მიღმა გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად.

2.2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკა ირიბი ჩვენების დასაშვებობის საკითხთან მიმართებაში

ირიბი ჩვენების დასაშვებობის საკითხზე მსჯელობისას აუცილებლად უნდა გავამახვილოთ ყურადღება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტით უზრუნველყოფილ კონფრონტაციის უფლებაზე, ვინაიდან იგი თავისი არსით მონმის პიროვნების სანდოობისა და მისი ჩვენების სარწმუნოების შემოწმებას ემსახურება,²³ ხოლო ირიბი ჩვენების დასაშვებობისას, მხარე მოკლებულია შესაძლებლობას, კითხვების დასმის გზით შეამოწმოს მისი რეალური შინაარსი და წყაროს სანდოობა, ვინაიდან ირიბი ჩვენების მიმცემი ვერ დაადასტურებს სხვა პირის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის სისწორეს.

იურიდიულ ლიტერატურაში მიჩნეულია, რომ ჩვენება, რომელსაც მონმე სასამართლო სხდომაზე ბრალდებულის თანდასწრებით იძლევა და ბრალდებულს ან მის ადვოკატს აძლევს შესაძლებლობას, ჯვარედინი წესით დაკითხოს იგი, მეტი სანდოობით სარგებლობს.²⁴ შეიძლება განდგეს კითხვა: დაცვის მხარის მიერ მონმის ჩვენების სანდოობის შემოწმება მხოლოდ საქმის არსებითი განხილვის დროს არის შესაძლებელი თუ გამოძიების ან წინასასამართლო სხდომის ეტაპზეც?

ამ მხრივ საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დამოკიდებულება. მისი განმარტებით, უმჯობესია, მონმე სასამართლო სხდომაზე დაიკითხოს, თუმცა არც ის იქნება ბრალდებულისათვის მინიჭებული უფლების დარღვევა, თუ სასამართლო სხდომაზე გამოქვეყნდება მონმის დეპონირებული ჩვენება და, ამასთან ერთად, დაცვის მხარეს შესაძლებლობა ჰქონდა, პროცესის წინა სტადიებზე დაესვა მისთვის კითხვები.²⁵ მეტი სიცხადისთვის შეგვიძლია დავასახელოთ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 114-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული შემთხვევები, რომლებიც როგორც ბრალდების, ისე დაცვის მხარეს შესაძლებლობას აძლევს, გამოძიების სტადიაზე მაგისტრალი მოსამართლის წინაშე მონმედ დაკითხონ პირები. ეს პროცესი მხარეთა მონაწილეობით მიმდინარეობს და მეორე მხარის გამოუცხადებლობა არ აბრკოლებს დაკითხვის წარმოებას (სსკ-ის 114-ე მუხლის მე-9 ნაწილი).

აგრეთვე ყურადღება უნდა გავამახვილდეს იმ ფაქტზე, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია არ შეიცავს ჩანაწერს, რომელიც უარყოფდა ირიბი ჩვენების სისხლის სამართლის პროცესში გამოყენების შესაძლებლობას. მეტიც, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მტკიცებულებებთან დაკავშირებული საკითხების მონესრიგება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს მიანდო.²⁶ თუმცა, სასამართლოს მითითებით, ვიდრე ამგვარი მტკიცებულების გამოყენებაზე ეროვნული სასამართლოები იმსჯელებენ, საკითხი დაწვრილებით უნდა შეისწავლონ იმის გათვალისწინებით, რომ ირიბი ჩვენებას, მონმის პირდაპირ ჩვენებასთან შედარებით, ნაკლები მტკიცებულებითი ძალა გააჩნია.²⁷ ამასთან, არ შეიძლება, გამამტყუნებელი განაჩენი მხოლოდ ირიბ ჩვენებას დაეფუძნოს.

²³ დამატებით იხ. *Meritt Jones D., Simmons R.*, Learning Evidence From The Federal Rules To The Courtroom, American Casebook Series, 2009, 720.

²⁴ *Hurley J.B.*, Confrontation and the Unavailable Witness: Searching for a Standard, Valpar University Law Review, 1983, 193.

²⁵ *Kostowski v. The Netherlands*, 1989, ECHR, §41.

²⁶ *Garcia Ruiz v. Spain*, 1999, ECHR, §28.

²⁷ *Pichugin v. Russia*, 2012, ECHR, §198.

შეიძლება ითქვას, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში ალ ხავაჯა და ტაჰერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ²⁸ ჩამოაყალიბა სტანდარტი (სამნაწილიანი ტესტი – „ალ ხავაჯას ტესტი“), რომელიც უნდა დაკმაყოფილდეს ირიბი ჩვენების გამოყენებისას, რათა არ დაირღვეს სამართლიანი სასამართლო უფლების მოთხოვნები, კერძოდ: 1. უნდა არსებობდეს მოწმის სასამართლოში არგამოცხადების მნიშვნელოვანი მიზეზი; 2. ირიბი ჩვენება არ უნდა წარმოადგენდეს განაჩენის არსებით ან ერთადერთ საფუძველს; 3. ნეგატიური ფაქტორები, რომლებიც ირიბი ჩვენების დასაშვებობით დაცვის მხარეს წარმოემოჭობა, სათანადოდ უნდა დაბალანსდეს.²⁹ საინტერესოა, თუ რას გულისხმობს სასამართლო თითოეულ მათგანში.

მოწმის არგამოცხადების მნიშვნელოვან მიზეზად სასამართლო მოიაზრებს მოწმის გარდაცვალებას, შიშს სიკვდილის, ჯანმრთელობის დაზიანების, მატერიალური ზიანის განცდის და ა.შ. ამასთან, სასამართლო ვალდებულია შეაფასოს, თუ რამდენად ობიექტურ საფუძველს ემყარება შიში და დასტურდება თუ არა იგი მტკიცებულებით. გარდა აღნიშნულისა, ევროპული სასამართლო აფასებს, რამდენად გამოიჩინეს ეროვნულმა ორგანოებმა ძალისხმევა მოწმის სასამართლოში გამოცხადების უზრუნველსაყოფად. აგრეთვე, როდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ მის უახლოეს გადაწყვეტილებაში განმარტა, რომ მოწმის უფლება, არ მისცეს ჩვენება ახლო ნათესავის მიმართ შეიძლება არგამოცხადების მნიშვნელოვან მიზეზად შეფასდეს.³⁰ აღნიშნული მიდგომა აშკარად განსხვავდება ევროპული სასამართლოს წარსული პრაქტიკისგან. მაგალითად, საქმეში *ანტერპერტინგერი ავსტრიის წინააღმდეგ*,³¹ განმცხადებელს მსჯავრი დაედო ოჯახური ძალადობისათვის. გამოძიების ეტაპზე მოწმეები, რომლებმაც პოლიციას ინფორმაცია მიანოდეს, იყვნენ დაზარალებულები. ხოლო მათ მოგვიანებით, სასამართლო განხილვისას უარი განაცხადეს ჩვენების მიცემაზე და გამოიყენეს კანონმდებლობით მინიჭებული პრივილეგია, არ მიეცათ ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენება. ამრიგად, ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა განმცხადებლის უფლების დარღვევის ფაქტი, ვინაიდან მას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, არც საქმის არსებითი განხილვისას, არც პროცესის წინა ეტაპებზე დაეკითხა მოწმეები, რომელთა განცხადებაც დაედო საფუძვლად მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანას.³²

რაც შეეხება **გამამტყუნებელი განაჩენის არსებით და ერთადერთ საფუძველს**, საქმეში არსებული ირიბი ჩვენება, რომელიც ბრალდებულის ერთადერთი მამხილებელი მტკიცებულებაა, არ შეიძლება გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენის საფუძველს წარმოადგენდეს. აგრეთვე, ირიბ ჩვენებას არ შეიძლება გადამწყვეტი მნიშვნელობა მიენიჭოს საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში.³³ იმ შემთხვევაში, როდესაც ირიბი ჩვენება დასტურდება სხვა მტკიცებულებით, შეფასება, თუ რამდენად არსებითი მნიშვნელობა აქვს მას საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, დამოკიდებულია დამადასტურებელი მტკიცებულების სიძლიერეზე. რაც უფრო მეტი მტკიცებულებითი ღირებულების მატარებელია დამადასტურებელი მტკიცებულება, მით უფრო ნაკლებ ზეგავლენას ახდენს ირიბი ჩვენება გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე.

ხოლო **დამაბალანსებელ ფაქტორებში**, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ეროვნული სასამართლოების მხრიდან, სულ მცირე, ფრთხილ დამოკიდებულებას მოითხოვს. ირიბი

²⁸ Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom, 2011, ECHR.

²⁹ Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom, 2011, ECHR. §119-125.

³⁰ N.K v. Germany, 2018, ECHR.

³¹ Unterpertinger v. Austria, 1986, ECHR.

³² იქვე, §33.

³³ იქვე, §131.

ჩვენების მტკიცებულებად გამოყენების შემთხვევაში, ეროვნულ სასამართლოებს ეკისრებათ ვალდებულება, დეტალურად განსაზღვრონ, თუ რატომ მიიჩნევენ მას სანდო მტკიცებულებად. ამასთან, სასამართლოებმა განაჩენის გამოტანისას მას ნაკლები მტკიცებულებითი ღირებულება უნდა მიანიჭონ. აგრეთვე, საქმეში უნდა არსებობდეს ბრალდებულის მამხილებელი ძლიერი მტკიცებულება,³⁴ ასევე, ბრალდებულს უნდა მიეცეს შესაძლებლობა, სასამართლოს მომხდარის შესახებ საკუთარი ვერსია წარუდგინოს და გამოუცხადებელი მონმის ვინაობის ცოდნის შემთხვევაში ეჭვქვეშ დააყენოს მისი სანდოობა.³⁵ რაც შეეხება დამატებით პროცედურულ გარანტიებს, რომლებიც დამაბალანსებელი ფაქტორების ნაწილია, სასამართლო მოიაზრებს გამოძიების ეტაპზე მონმის დაკითხვის პროცესის ვიდეოგადაღებას, რაც სასამართლო განხილვისას როგორც ბრალდების, ისე დაცვის მხარეს შესაძლებლობას მისცემს, დააკვირდეს მონმის ქმედებებს.³⁶ აგრეთვე, ისეთი შემთხვევის დროს, როდესაც მონმის დაკითხვა საქმის არსებითი განხილვის დროს შეუძლებელია, მნიშვნელოვან პროცედურულ გარანტიად მიიჩნევა მონმისათვის კითხვების არაპირდაპირი გზით დასმა, მაგალითად, წერილობითი ფორმით,³⁷ და ბრალდებულის ადვოკატის მონანილეობა გამოძიების ეტაპზე მონმის დაკითხვის პროცესში. ასევე შესაძლებელია ვიდეო-აუდიოსაშუალებების გამოყენებით მონმის დისტანციური დაკითხვა.

სამართლებრივი თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია საქმე *ჭაჭაშვილი გერმანიის წინააღმდეგ*.³⁸ მთლიანი სასამართლო პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას სასამართლო ხელმძღვანელობდა ე.წ. „ალ ხავაჯას ტესტით“, თუმცა სასამართლოს წინაშე დადგა საჭიროება, შეეფასებინა, დაირღვეოდა თუ არა სამართლიანი სასამართლო უფლების მოთხოვნები იმ შემთხვევაში, თუ არ დაკმაყოფილდებოდა მონმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზი. სასამართლოს შეფასებით მონმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზის არარსებობა არ შეიძლება მთლიანი პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობის იყოს.³⁹ ხოლო რაც შეეხება დამაბალანსებელ ფაქტორებს, მათ გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვთ მთლიანი პროცესის სამართლიანობის შეფასების კუთხით. მათი შეფასება არა მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა მოხდეს, როდესაც მონმის ირიბი ჩვენება არსებითი ან ერთადერთი მტკიცებულება იყო პირის მსჯავრდებისათვის, არამედ მაშინაც, როდესაც ამგვარი მტკიცებულება მნიშვნელოვანი წონის მატარებელი იყო და სასამართლო განხილვისას მისი დაშვებით დაცვის მხარე დაბრკოლდა. კერძოდ, რაც უფრო მეტი მნიშვნელობა მიენიჭება ე.წ. „შეუმონმებელ მტკიცებულებას“, მით მეტი დამაბალანსებელი ფაქტორების არსებობაა საჭირო.⁴⁰ ამრიგად, სტრასბურგის სასამართლომ, ამ გადამწყვეტილების თანახმად, პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას შესაძლებლად მიიჩნია „ალ ხავაჯას“ ტესტის გამოყენება მიუხედავად იმისა, დაკმაყოფილდებოდა თუ არა მონმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზი.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ კიდევ ერთ საქმეში, კერძოდ, *სეტონი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*,⁴¹ გაიზიარა *ჭაჭაშვილის* საქმეში განვითარებული მსჯელობა და

³⁴ Paic v. Croatia, 2016, ECHR, §43.

³⁵ იქვე, §45.

³⁶ Chmura v. Poland, 2012, ECHR, §50.

³⁷ Scholer v. Germany, 2015, ECHR, §60.

³⁸ Schatschashvili v. Germany, 2015, ECHR.

³⁹ იქვე, §113.

⁴⁰ იქვე, §116.

⁴¹ Seton v. The United Kingdom, 2016, ECHR.

განმარტა, რომ მონმის გაუმოცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზის არარსებობა არ შეიძლება მთლიანი პროცესის სამართლიანობის განმსაზღვრელი იყოს.⁴²

ზემოხსენებული პრინციპების მატარებელია სტარსბურგის სასამართლოს მიერ მიღებული უახლესი გადაწყვეტილება საქმეზე ბატეკი და სხვები ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ.⁴³ საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით, განმცხადებლები სლოვაკეთის საზღვართან მებაჟეებად მუშაობდნენ, ხოლო მსჯავრი ქრთამის ალებისთვის დაედოთ. საქმეში არსებობდა ანონიმური პოლიციელი აგენტის ჩვენება, რომელიც დანაშაულის გამოვლენის მიზნით ორი თვის განმავლობაში მუშაობდა საბაჟო დანესებულებაში, და ოცი სხვადასხვა ეროვნების სატვირთო ავტომობილის მძღოლის ჩვენება. სატვირთო ავტომობილის მძღოლები გამოიკითხნენ მოსამართლის თანდასწრებით, თუმცა პროცესს არც განმცხადებლები ესწრებოდნენ და არც მათი წარმომადგენლები, ვინაიდან მათ ბრალი არ ჰქონდათ წარდგენილი. რაც შეეხება ანონიმურ მონმეს, მან ჩვენება სასამართლოს ელექტრონული საშუალების დახმარებით მიაწოდა. პროცესის მსვლელობისას მას კითხვები მხოლოდ ერთმა ბრალდებულმა დაუსვა, ხოლო დანარჩენ ორ ბრალდებულს, რომლებიც არ ესწრებოდნენ სასამართლო პროცესს, თუმცა მათ ინტერესებს ადვოკატები იცავდნენ, ანონიმურ მონმესთან დაპირისპირების უფლებით არ უსარგებლია.

განმცხადებლები დაობდნენ, რომ საქმეში არ არსებობდა გამოუცხადებელი მონმის დაკითხვის შეუძლებლობით გამონვეული დაბრკოლებების დამაბალანსებელი ფაქტორები, ამასთან, მათი მითითებით, ეროვნულ სასამართლოებს არ მიუღიათ ზომები, რათა მათ შესაძლებლობა ჰქონოდათ, ჯვარედინი წესით დაეკითხათ სატვირთო ავტომობილის მძღოლები, მათ მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენი კი მნიშვნელოვანწილად ეფუძნებოდა სასამართლო პროცესზე გამოუცხადებელ მონმეთა ჩვენებებს.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ იმსჯელა, თუ რამდენად არსებობდა სასამართლო განხილვისას მონმეთა გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზი და განმარტა, რომ ის ფაქტი, რომ სატვირთო ავტომობილის მძღოლები არ იყვნენ ჩეხეთის რესპუბლიკის მოქალაქეები და, ამასთან, ბევრს მოგზაურობდნენ, ვერ ჩაითვლებოდა გამოუცხადებლობის საპირწონე მიზეზად. თუმცა დასძინა, რომ მხოლოდ ეს ფაქტი ვერ განაპირობებს მთლიანი პროცესის სამართლიანობა/უსამართლობას.⁴⁴

რაც შეეხება აგენტი პოლიციელის ანონიმურობას, სასამართლოს ხედვით, არსებობდა მნიშვნელოვანი მიზეზი და ასევე კანონიერი საფუძველი მისი ანონიმურობის შესანარჩუნებლად, ხოლო წარმომადგენდა თუ არა მოცემული მონმეების ჩვენებები ერთადერთ და არსებით საფუძველს გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად, სასამართლომ დაადგინა, რომ მსჯავრდება გამყარებული იყო არაერთი სხვა მტკიცებულებით და მონმეთა ჩვენებები არ შეიძლებოდა მიჩნეულიყო მსჯავრდების ერთადერთ საფუძველად.

აგრეთვე, სასამართლომ მსჯელობისას, არსებობდა თუ არა უფლების შეზღუდვის დამაბალანსებელი ფაქტორები, მიუთითა, რომ, მართალია, არანაირი მითითება არ არსებობდა ეროვნული სასამართლოების მხრიდან იმის შესახებ, რომ მათ განსაკუთრებული სიფრთხილით შეაფასეს გამოუცხადებელი მონმეების ჩვენებები, თუმცა მხარეებს ჰქონდათ შესაძლებლობა, მომხდარის შესახებ თავიანთი ხედვა წარმოედგინათ, ამასთან, მათთვის ცნობილი იყო სატვირთო ავტომობილის

⁴² იქვე, §59.

⁴³ Batek and Others v. The Czech Republic, 2017, ECHR.

⁴⁴ იქვე, §44.

მძლოლების ვინაობა, რაც აძლევდა მათ საშუალებას, ეჭვქვეშ დაეყენებინათ მათი ჩვენებისა და პიროვნების სანდოობა.

უნდა ითქვას, რომ, ყოველივეს გათვალისწინებით, ევროპულმა სასამართლომ უფლების შეზღუდვით გამონვეული ნეგატიური ფაქტორები დაბალანსებულად მიიჩნია და საქმეზე უფლების დარღვევის ფაქტი არ დაუდგენია.

ამდენად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში ზუსტად არის განსაზღვრული ის პირობები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს იმისათვის, რათა ნებისმიერი სასამართლო განხილვა სამართლიანად ჩაითვალოს. რაც შეეხება ირიბ ჩვენებას, ნათელია, რომ იგი სამართალწარმოებიდან ამორიცხული არ არის და დასაშვები მტკიცებულებაა. თუმცა მისი სანდოობის შეფასებისას განსაკუთრებული სიფრთხილეა საჭირო და რაც უფრო მეტი მტკიცებულებითი ძალა მიენიჭება გამოუცხადებელი მოწმის ჩვენებას, მით მეტი დამაბალანსებელი ფაქტორის არსებობაა აუცილებელი საქმის წარმოებისას.

3. დასკვნა

საკითხზე მუშაობისას დადასტურდა გადანყვეტილების მიღების პროცესში ირიბი ჩვენების მტკიცებულებითი ძალის მნიშვნელობა. ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის არც ერთი დებულება მიანიშნებს მისი გამოყენების შეზღუდვაზე, თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ მისი სანდოობის მიმართ მაღალი სტანდარტი მოქმედებს და მისი მტკიცებულებითი ძალა მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულია მისი სანდოობის დამადასტურებელ მტკიცებულებაზე. დამადასტურებელი მტკიცებულება შესაძლებელია იყოს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი. თუმცა, როგორც ეროვნული სასამართლოების პრაქტიკის კვლევამ ცხადყო, მოსამართლეები ყურადღებას ირიბი ჩვენების დამადასტურებელ პირდაპირ მტკიცებულებაზე ამახვილებენ. მართალია, ამგვარმა მიდგომამ გარკვეულწილად გაზარდა მტკიცებულებითი სტანდარტი, თუმცა სამართლებრივი კუთხით უკანა პლანზე გადასწია არაპირდაპირი მტკიცებულების მნიშვნელობა სისხლის სამართლის პროცესში. მიუხედავად განსხვავებული სახის მტკიცებულებებისა, ორივე მათგანი საჭიროებს უტყუარობის ტესტის დაკმაყოფილებას. ამრიგად, სამართლებრივად მართებულად მიგვაჩნია ირიბი ჩვენების მტკიცებულებით ღირებულებაზე მსჯელობა საქმეში მისი დამადასტურებელი არაპირდაპირი მტკიცებულებების არსებობის შემთხვევაშიც. ვინაიდან საქმეზე ირიბი ჩვენების დაშვებით მნიშვნელოვნად ეზღუდება ბრალდებულს მისთვის ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უზრუნველყოფილი კონფრონტაციის უფლება⁴⁵, სასამართლომ ეტაპობრივად მისი პრაქტიკული საქმიანობის პროცესში უფლების შეზღუდვის შედეგად წარმოქმნილი ნეგატიური ფაქტორების დასაბალანსებლად შეიმუშავა რიგი წინაპირობები იმისათვის, რომ ბრალდებულის მიმართ არ დაირღვეს სამართლიანი სასამართლო განხილვის მოთხოვნები. თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ძირითადი სამი წინაპირობის, კერძოდ: ა) მოწმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზის, ბ) განაჩენის არსებითი ან ერთადერთი საფუძვლისა და გ) უფლების შეზღუდვის დამაბალანსებელი ფაქტორების სრულყოფილად ასახვა მოხდა საქმეში ალ ხავაჯა და ტაჰერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ. აღნიშნული ტესტი წარმოადგენდა ერთგვარ სახელმძღვანელო პრინციპს რო-

⁴⁵ აღნიშნული უფლება აბსოლუტური რომ ყოფილიყო, მაშინ გარდაუვალი იქნებოდა მოწმეთა მიერ ჩვენების ბრალდებულის თანდასწრებით მიცემა. იხ. *Hurley J.B., Confrontation and the Unavailable Witness: Searching for a Standard*, Valparao University Law Review, 1983, 193.

გორც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის, ისე ხელშემკვრელი სახელმწიფოების სასამართლოებისათვის. საყურადღებოა, რომ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანიშნულება ირიბი ჩვენების დასაშვებობასთან დაკავშირებით ზემოთ დასახელებულ პრინციპებს ეყრდნობოდა.

ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმ ფაქტზე, რომ ევროპულმა სასამართლომ საქმეში *ჭაჭაშვილი გერმანიის წინააღმდეგ*, მნიშვნელოვნად შეცვალა მიდგომა ირიბი ჩვენების გამოყენებისას სასამართლო პროცესის სამართლიანობის შეფასების კუთხით. კერძოდ, სტრასბურგის სასამართლომ პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას შესაძლებლად მიიჩნია ე.წ. „ალ ხავაჯას“ ტესტის გამოყენება მიუხედავად იმისა, დაკმაყოფილება თუ არა მოწმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზი, რადგანაც მას, დამაბალანსებელი ფაქტორებისგან განსხვავებით, არ შეიძლება მთლიანი პროცესის სამართლიანობის შეფასებისას გადამწყვეტი მნიშვნელობა მიენიჭოს.

გამომდინარე ზემოაღნიშნულიდან, შესაძლებელია, არ არსებობდეს მოწმის გამოუცხადებლობის მნიშვნელოვანი მიზეზი, თუმცა თუ მოწმის ირიბი ჩვენების გამოქვეყნებითა და ბრალდებულის მიერ მოწმის დაკითხვის შეუძლებლობით გამოწვეული დაბრკოლებები სათანადოდ იქნება დაბალანსებული და, ამასთან, ირიბი ჩვენება არ იქნება გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანისთვის ერთადერთი ან არსებითი ხასიათის მტკიცებულება, სამართალწარმოება ჩაითვლება სამართლიანად.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 09/10/2009.
2. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია, რომი, 1950 წლის 4 ნოემბერი.
3. *მალაკელიძე ლ., თუმანიშვილი გ.*, არაპირდაპირი (ირიბი) მტკიცებულების მნიშვნელობა ქართული და საერთაშორისო სისხლის სამართლის პროცესის მიხედვით, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, №1 (53), 2017, 36.
4. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 26 ივნისის №73აპ-18 გადაწყვეტილება.
5. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 27 აპრილის №646აპ-17 გადაწყვეტილება.
6. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 20 მარტის №541აპ-17 გადაწყვეტილება.
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 22 თებერვლის №502აპ-17 გადაწყვეტილება.
8. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 30 ივნისის №14აპ-15 გადაწყვეტილება.
9. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 22 იანვრის №1/1/548 გადაწყვეტილება.
10. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2014 წლის 18 დეკემბრის №218აპ-14 გადაწყვეტილება.
11. *Heeter E.M.*, Chance of Rain: Rethinking Circumstantial Evidence Jury Instructions, *Hastings Law Journal*, February 2013, 533.
12. *Hurley J.B.*, Confrontation and the Unavailable Witness: Searching for a Standard, *Valparao University Law Review*, 1983, 193.
13. Judicial Council of California Advisory Committee on Criminal Jury Instructions, 2018, 52.
14. *Meritt Jones D., Simmons R.*, Learning Evidence From The Federal Rules To The Courtroom, American casebook series, 2009, 1.
15. *N.K v. Germany*, 2018, ECHR.
16. *Batek and Others v. The Czech Republic*, 2017, ECHR.
17. *Seton v. The United Kingdom*, 2016, ECHR.

18. Paic v. Croatia, 2016,ECHR.
19. Scholer v. Germany, 2015, ECHR.
20. Schatschashvili v. Germany, 2015,ECHR.
21. Chmura v. Poland, 2012,ECHR.
22. Pichugin v. Russia, 2012,ECHR.
23. Al-Kwavaja and Tahery v. The United Kingdom, 2011,ECHR.
24. Garcia Ruiz v. Spain, 1999,ECHR.
25. Windisch v. Austria, 1993,ECHR.
26. Kostowski v The Netherlands, 1989,ECHR.
27. Unterpertinger v Austria, 1986,ECHR.